Uradni list
Evropske unije

SL
Serija C

C/2026/1473

9.4.2026

P10_TA(2025)0186

Vloga kohezijske politike pri podpiranju pravičnega prehoda

Resolucija Evropskega parlamenta z dne 10. septembra 2025 o vlogi kohezijske politike pri podpiranju pravičnega prehoda (2024/2121(INI))

(C/2026/1473)

Evropski parlament,

— ob upoštevanju členov 2 in 3 Pogodbe o Evropski uniji,

— ob upoštevanju členov 4, 9, 151, 153, 162, 174 do 178 in 349 Pogodbe o delovanju Evropske unije (PDEU),

— ob upoštevanju Uredbe (EU) 2021/241 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 12. februarja 2021 o vzpostavitvi mehanizma za okrevanje in odpornost ([1]),

— ob upoštevanju Uredbe (EU) 2021/691 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 28. aprila 2021 o Evropskem skladu za prilagoditev globalizaciji za presežne delavce (ESPG) in razveljavitvi Uredbe (EU) št. 1309/2013 ([2]),

— ob upoštevanju Uredbe (EU) 2021/1056 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 24. junija 2021 o vzpostavitvi Sklada za pravični prehod ([3]),

— ob upoštevanju Uredbe (EU) 2021/1057 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 24. junija 2021 o vzpostavitvi Evropskega socialnega sklada plus (ESS+) in razveljavitvi Uredbe (EU) št. 1296/2013 ([4]),

— ob upoštevanju Uredbe (EU) 2021/1058 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 24. junija 2021 o Evropskem skladu za regionalni razvoj in Kohezijskem skladu ([5]),

— ob upoštevanju Uredbe (EU) 2021/1060 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 24. junija 2021 o določitvi skupnih določb o Evropskem skladu za regionalni razvoj, Evropskem socialnem skladu plus, Kohezijskem skladu, Skladu za pravični prehod in Evropskem skladu za pomorstvo, ribištvo in akvakulturo ter finančnih pravil zanje in za Sklad za azil, migracije in vključevanje, Sklad za notranjo varnost in Instrument za finančno podporo za upravljanje meja in vizumsko politiko (v nadaljnjem besedilu: uredba o skupnih določbah) ([6]),

— ob upoštevanju Uredbe (EU) 2021/1119 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 30. junija 2021 o vzpostavitvi okvira za doseganje podnebne nevtralnosti in spremembi uredb (ES) št. 401/2009 in (EU) 2018/1999 (evropska podnebna pravila) ([7]), vključno s pravnim ciljem, da EU do leta 2050 doseže podnebno nevtralnost, pri čemer je določen vmesni cilj, da se neto emisije toplogrednih plinov do leta 2030 v primerjavi z ravnmi iz leta 1990 zmanjšajo za vsaj 55 %,

([1]) UL L 57, 18.2.2021, str. 17, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/241/oj.
([2]) UL L 153, 3.5.2021, str. 48, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/691/oj.
([3]) UL L 231, 30.6.2021, str. 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/1056/oj.
([4]) UL L 231, 30.6.2021, str. 21, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/1057/oj.
([5]) UL L 231, 30.6.2021, str. 60, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/1058/oj.
([6]) UL L 231, 30.6.2021, str. 159, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/1060/oj.
([7]) UL L 243, 9.7.2021, str. 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/1119/oj.

— ob upoštevanju Uredbe (EU) 2024/1735 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 13. junija 2024 o vzpostavitvi okvira ukrepov za krepitev ekosistema proizvodnje neto ničelnih tehnologij Evrope in spremembi Uredbe (EU) 2018/1724 ([8]),

— ob upoštevanju svoje resolucije z dne 25. marca 2021 o kohezijski politiki in regionalnih okoljskih strategijah v boju proti podnebnim spremembam ([9]),

— ob upoštevanju svoje resolucije z dne 20. maja 2021 o tem, kako spremeniti demografske trende v regijah EU z instrumenti kohezijske politike ([10]),

— ob upoštevanju svoje resolucije z dne 7. junija 2022 o otokih EU in kohezijski politiki: sedanje razmere in prihodnji izzivi ([11]),

— ob upoštevanju svoje resolucije z dne 15. septembra 2022 o ekonomski, socialni in teritorialni koheziji v EU: osmo poročilo o koheziji ([12]),

— ob upoštevanju svoje resolucije z dne 23. novembra 2023 o ustvarjanju delovnih mest: pravični prehod in naložbe z učinkom ([13]),

— ob upoštevanju svoje resolucije z dne 23. novembra 2023 o tem, kako čim bolje izkoristiti nadarjene v evropskih regijah ([14]),

— ob upoštevanju svoje resolucije z dne 12. decembra 2023 o preoblikovanju prihodnjega okvira strukturnih skladov EU za podporo regijam, ki so jih še posebej prizadeli izzivi, povezani s prehodom v avtomobilski panogi ter zelenim in digitalnim prehodom ([15]),

— ob upoštevanju svoje resolucije z dne 14. marca 2024 o kohezijski politiki za obdobje 2014–2020 – izvajanje in rezultati v državah članicah ([16]),

— ob upoštevanju Pariškega sporazuma, ki je bil sprejet 12. decembra 2015 na 21. konferenci pogodbenic Okvirne konvencije Organizacije združenih narodov o spremembi podnebja (COP21) v Parizu,

— ob upoštevanju Teritorialne agende 2030 – Prihodnost za vse kraje, ki je bila sprejeta 1. decembra 2020 na neformalnem srečanju ministrov, pristojnih za prostorsko načrtovanje, teritorialni razvoj in/ali teritorialno kohezijo,

— ob upoštevanju sporočila Komisije z dne 4. marca 2021 o akcijskem načrtu za evropski steber socialnih pravic (COM(2021)0102),

— ob upoštevanju sporočila Komisije z dne 14. julija 2021 z naslovom „Pripravljeni na 55“: uresničevanje podnebnega cilja EU za leto 2030 na poti do podnebne nevtralnosti (COM(2021)0550),

— ob upoštevanju poročila Komisije iz februarja 2024 z naslovom *Forging a sustainable future together – Cohesion for a competitive and inclusive Europe: report of the High-Level Group on the Future of Cohesion Policy* (Skupno oblikovanje trajnostne prihodnosti – kohezija za konkurenčno in vključujočo Evropo: poročilo skupine na visoki ravni o prihodnosti kohezijske politike),

— ob upoštevanju sporočila Komisije z dne 27. marca 2024 o devetem kohezijskem poročilu (COM(2024)0149),

— ob upoštevanju sporočila Komisije z dne 26. februarja 2025 z naslovom Dogovor o čisti industriji: skupni načrt za konkurenčnost in razogljičenje (COM(2025)0085),

— ob upoštevanju sporočila Komisije z dne 5. marca 2025 z naslovom Unija spretnosti (COM(2025)0090),

— ob upoštevanju mnenja Evropskega odbora regij z dne 8. oktobra 2024 z naslovom Pravični prehod za vse regije v EU ([17]),

([8]) UL L, 2024/1735, 28.6.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1735/oj.
([9]) UL C 494, 8.12.2021, str. 26.
([10]) UL C 15, 12.1.2022, str. 125.
([11]) UL C 493, 27.12.2022, str. 48.
([12]) UL C 125, 5.4.2023, str. 100.
([13]) UL C, C/2024/4224, 24.7.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/4224/oj.
([14]) UL C, C/2024/4225, 24.7.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/4225/oj.
([15]) UL C, C/2024/4166, 2.8.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/4166/oj.
([16]) UL C, C/2024/6562, 12.11.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/6562/oj.
([17]) UL C, C/2024/7058, 4.12.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/7058/oj.

— ob upoštevanju mnenja Evropskega odbora regij z dne 21. novembra 2024 z naslovom Prenovljena kohezijska politika po letu 2027, pri kateri nihče ne bo zapostavljen ([18]),

— ob upoštevanju poročila Enrica Lette z dne 17. aprila 2024 z naslovom *Much more than a market – Speed, Security, Solidarity: Empowering the Single Market to deliver a sustainable future and prosperity for all EU Citizens* (Veliko več kot trg: krepitev enotnega trga za trajnostno prihodnost in blaginjo vseh državljanov EU),

— ob upoštevanju poročila Maria Draghija z dne 9. septembra 2024 o prihodnosti evropske konkurenčnosti,

— ob upoštevanju člena 55 Poslovnika,

— ob upoštevanju mnenja Odbora za zaposlovanje in socialne zadeve,

— ob upoštevanju poročila Odbora za regionalni razvoj (A10-0137/2025),

A. ker lahko ambiciozni cilj prehoda na ogljično nevtralno gospodarstvo najpozneje do leta 2050 prinese znatne gospodarske, okoljske in družbene koristi, vključno z ustvarjanjem novih industrijskih panog in zaposlitvenih možnosti ter boljšo kakovostjo življenja; ker pa lahko ta prehod hkrati še poveča obstoječe razlike med regijami, nesorazmerno prizadene ranljivo prebivalstvo, ki zaradi socialno-ekonomskih dejavnikov ne more izkoristiti prehoda, ter ustvari nove ranljivosti, zlasti v regijah, ki so močno odvisne od ogljično intenzivnih panog, vključno s premogovniškimi regijami;

B. ker imajo regije EU zelo različne socialno-ekonomske značilnosti, saj se razlikujejo po stopnji razvoja, infrastrukturi, demografskih trendih in razmerah na trgu dela, ter je jasno, da ni enotne rešitve za vse, s katero bi lahko ustrezno obravnavali njihove različne potrebe; ker so manj razvite regije običajno bolj prizadete zaradi prehoda kot bolj razvite regije;

C. ker se hitrost digitalnega prehoda in povezljivost po Evropi, zlasti na podeželskih in oddaljenih območjih, še vedno razlikujeta; ker številne prizadete regije nimajo osnovne infrastrukture in bistvenih storitev, zato s težavo privabljajo produktivne naložbe, ki bi vodile v trajnostno gospodarsko okrevanje; ker je potrebnih več naložb za pospešitev prehoda na trajnostno in pametno mobilnost ter modernizacijo in diverzifikacijo infrastrukturnih sistemov, da bi povečali dostopnost, spodbudili inovacije in podprli prehod na bolj zeleno gospodarstvo; ker bi morala imeti kohezijska politika strateško vlogo pri premoščanju teh vrzeli, spodbujanju teritorialne kohezije in zagotavljanju, da nobena regija ne bo zapostavljena pri prehodu;

D. ker so številne najrevnejše in najranljivejše regije v vzhodnem delu EU; ker na te regije dodatno vpliva tudi vojna v Ukrajini;

E. ker to, da so otoki fizično ločeni in odmaknjeni od celine, pomeni trajno strukturno pomanjkljivost, ki vpliva na več vidikov gospodarskega in družbenega življenja, vključno z dostopom do trga dela, izobraževanja, zdravstvenega varstva, mobilnosti in javnih storitev; ker je na otokih zaradi omejenega ozemlja veliko manj priložnosti za strokovno izpopolnjevanje in preusposabljanje, kar omejuje zmožnost delavcev, da se prilagodijo strukturnim ali sektorskim spremembam, kot so tiste, ki so posledica zelenega in digitalnega prehoda; ker so delavci zaradi tega pomanjkanja alternativ pogosto prisiljeni, da zapustijo domačo regijo in poiščejo delo drugje, kar dejansko spodkopava njihovo „pravico, da ostanejo“ ter prispeva k depopulaciji in begu možganov na otoških ozemljih;

F. ker je in bi moral ostati Sklad EU za pravični prehod (SPP) pomembno orodje za zagotavljanje, da prebivalci območij, ki jih je prizadel prehod na podnebno nevtralnost, ne bodo zapostavljeni, in za prispevanje k cilju, da se regijam in ljudem omogoči obravnavanje socialnih, zaposlitvenih, gospodarskih in okoljskih učinkov prehoda; ker so stopnje črpanja v tej fazi programskega obdobja še vedno prenizke;

([18]) UL C, C/2025/285, 24.1.2025, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2025/285/oj.

G. ker prehod na nizkoogljično gospodarstvo, svetovna podnebna kriza in onesnaževanje okolja, ki vplivajo na hrano, izobraževanje in zdravje, povzročajo tudi krizo otrokovih pravic v številnih regijah EU, zato bi bilo treba sprejeti učinkovite in smiselne ukrepe, da bodo otroci in prihodnje generacije dostojanstveno odraščali in se usposobili za trg kvalificirane delovne sile prihodnosti;

H. ker priporočila državam članicam o ustrezno financirani skupni strategiji za boj proti revščini, zlasti revščini družin in otrok v EU, ter politike in ukrepi za izvajanje te strategije podpirajo poglobitev notranjega trga ter napredek pri uresničevanju ekonomske, socialne in teritorialne kohezije, obenem pa podpirajo cilj Komisije o konkurenčni in vključujoči Evropi raznolikih regij;

I. ker v Evropi trenutno primanjkuje delovne sile in spretnosti, kar ovira konkurenčnost Unije, kot je bilo ugotovljeno v poročilih Maria Draghija in Enrica Lette; ker lahko strateška decentralizacija industrijskega in tehnološkega razvoja ter naložbe v regije, ki jih je prizadel prehod, pomagajo odpraviti ta primanjkljaj, vendar so potrebne zadostne naložbe v spremljevalne javne storitve in infrastrukturo, kot so stanovanja, izobraževanje in promet;

J. ker so v številnih panogah, ki jih je razogljičenje najbolj prizadelo, vladale neugodne delovne razmere in so bile odvisne od sezonskih delavcev; ker morata biti zeleni in digitalni prehod tesno povezana s socialno pravičnostjo; ker bi moral pravični prehod pomagati pri odpravi diskriminacije na delovnem mestu, ustvarjanju dostojnih in kakovostnih delovnih pogojev, zvišanju delovnih standardov ter zagotavljanju učinkovitih varnostnih mrež in zaščitnih mehanizmov za delavce, katerih delovna mesta so prizadeta;

K. ker je turizem ključni sektor v gospodarstvu EU, ki neposredno in posredno prispeva k več kot 10 % njenega BDP, ter ima osrednjo vlogo pri krepitvi konkurenčnosti in socialne blaginje ter ustvarjanju trajnostnih delovnih mest, zlasti v regijah, ki so močno odvisne od turizma; ker lahko turizem znatno prispeva k teritorialni koheziji, zlasti v oddaljenih, podeželskih, obalnih, najbolj oddaljenih in otoških regijah, ter lahko podpira gospodarsko diverzifikacijo in pravični prehod na območjih, ki se spopadajo s strukturnimi izzivi, upadanjem prebivalstva ali odvisnostjo od ogljično intenzivnih panog; ker turistični sektor EU, ki ga tvori predvsem 2,3 milijona malih in srednjih podjetij (MSP), zaposluje približno 12,3 milijona ljudi in je pomembna gospodarska dejavnost z močnimi multiplikacijskimi učinki v različnih sektorjih; ker bi morala kohezijska politika v okviru pravičnega prehoda podpirati strategije trajnostnega turizma ter spodbujati odpornost, inovacije, zeleno in digitalno preobrazbo v turističnem sektorju, hkrati pa spodbujati vključujočo rast ter ohranjati kulturno in naravno dediščino;

L. ker je EU v nasprotju s svojimi glavnimi tekmeci vodilna v svetu na področju zmanjševanja emisij, hkrati pa se spoprijema s številnimi izzivi, ki jih povzročajo zapletene svetovne geopolitične in gospodarske razmere;

M. ker bi moral biti energetski prehod tesno povezan z gospodarsko konkurenčnostjo in ker je treba zaščititi energetsko varnost regij v prehodu;

N. ker je jedrska energija vključena v zeleno taksonomijo in torej prispeva k prehodu na razogljičeno gospodarstvo; ker bi večje naložbe v to obliko energije pomagale doseči strateško avtonomijo EU in cilje glede zmanjšanja emisij ogljika; ker bi bil ta vir energije tudi učinkovita alternativa v smislu energetske učinkovitosti, ustvarjanja delovnih mest in gospodarske rasti v regijah v prehodu;

O. ker se evropska celina segreva hitreje kot preostali svet, tveganja, ki jih prinašajo podnebne spremembe, pa postajajo kompleksnejša in jih je čedalje težje obravnavati;

P. ker je treba posebno pozornost in podporo nameniti ranljivemu položaju otokov ter otoških in najbolj oddaljenih regij, saj se pri doseganju energetskih ciljev EU za leto 2030 in cilja podnebno nevtralnega gospodarstva do leta 2050 spoprijemajo z resnimi socialno-ekonomskimi izzivi; ker so prebivalci otokov zaradi ovir, ki so posledica njihove lege, in hkratnih hudih posledic podnebne krize še bolj prikrajšani, kar dodatno zaostruje obstoječe socialne in ekonomske neenakosti; ker vse pogostejši ekstremni vremenski pojavi in naravne nesreče, kot so suše, poplave in požari v naravi, še povečujejo razlike v razvoju in ovirajo napredek pri trajnostnem razvoju otoških regij EU;

Q. ker regijam, ki so bile odvisne od proizvodnje energije, tudi od proizvodnje šote, rudarskih dejavnosti in rafiniranja, ter drugim močno industrializiranim regijam grozi gospodarsko nazadovanje, če ne bodo prejele ustrezne pozornosti in finančne podpore, kar bi zmanjšalo njihovo konkurenčnost; ker se ta območja v primerjavi z bolj dinamičnimi regijami pogosto spoprijemajo z demografskimi izzivi, kot so stalna depopulacija, zlasti na podeželskih območjih, otokih in v najbolj oddaljenih regijah, staranje prebivalstva in beg možganov, pa tudi z omejenim dostopom do naložb, neustrezno infrastrukturo, nezadostno povezljivostjo ter vse večjo vrzeljo v produktivnosti in zaposlitvenih možnostih; ker potrebujejo celovito podporo in posebne strategije za preoblikovanje, da bi te izzive spremenile v priložnosti;

R. ker je učinkovitost strategij za pravični prehod odvisna od usklajene in strateške uporabe finančnih instrumentov EU; ker je zato pri območnih načrtih za pravični prehod nujno treba ohraniti območni in krajevni pristop, pri katerem so regionalni in lokalni organi vključeni v zasnovo strategij po načelu od spodaj navzgor za območja, ki jih zajema program;

S. ker bi bilo treba povečati tehnično pomoč za javne organe v okviru SPP, programa InvestEU in instrumenta za posojila v javnem sektorju, ki so trije stebri mehanizma za pravični prehod;

T. ker je treba postopek prijave za SPP poenostaviti, racionalizirati in ga narediti prožnejšega, da bo postal dostopnejši ter bo omogočal hitrejšo in učinkovitejšo uporabo sredstev; ker je poenostavitev postopkov bistvena za čim večji učinek SPP, zlasti za manjše regije in lokalne organe z omejenimi upravnimi zmogljivostmi, ter za zagotovitev, da bo podpora pravočasno dosegla skupnosti in delavce, ki jih je zeleni prehod najbolj prizadel;

Osredotočenost na območja, kjer prihaja do izgube delovnih mest

1. poziva Komisijo, naj na predlog držav članic ter v partnerstvu z regijami in lokalnimi organi omogoči vzpostavitev posebnih ekonomskih con SPP za območja, ki jih je prizadelo zaprtje obratov, dokler večina izgubljenih lokalnih delovnih mest ne bo lokalno nadomeščenih, prednost pri dostopu do financiranja pa naj imajo naprej neposredno prizadeti kraji v splošni bližini območja, na katerem je prišlo do izgube delovnih mest, in druga območja, če je ustrezno utemeljeno, da neposredni ali posredni učinek teh izgub upravičuje dostop do SPP; poudarja, da je treba upoštevati tudi socialna merila, kot so lokalne stopnje brezposelnosti, socialno-ekonomska negotovost in večje tveganje socialne izključenosti, s čimer bi zagotovili trajnostno gospodarsko okrevanje, ki ga bo vodila skupnost;

2. poziva, naj se v teh conah hitreje sprejemajo odločitve o načrtovanju ter uvedejo posebni ukrepi, finančni instrumenti in spodbude, vključno z začasnimi in ciljnimi davčnimi spodbudami za podjetja in naložbe, če ne ogrožajo stabilnosti enotnega trga; ponovno poudarja, da se s takimi ukrepi lahko ustvarijo delovna mesta, zagotovijo priložnosti za prebivalce teh regij in podprejo gospodarski subjekti, pri čemer bi morali imeti prednost mala in srednja podjetja, mikropodjetja in osebe, ki upravljajo tradicionalna lokalna in družinska podjetja, kar bi izboljšalo regionalni razvoj in konkurenčnost;

3. poudarja, da lahko posebne ekonomske cone spodbujajo naložbe in rast v regijah, kot se je zgodilo v primeru posebnih ekonomskih con, vzpostavljenih na letališču Shannon v okrožju Clare na Irskem leta 1959 in v Katovicah v Šleziji na Poljskem leta 1996; vendar vztraja, da morajo te mehanizme urejati stroga pravila, da bi lokalno prebivalstvo dejansko imelo gospodarske koristi in da bi preprečili vse oblike socialnega ali davčnega dampinga, pranja denarja in davčnih utaj, ter da morajo zanje veljati stroga merila glede socialne, gospodarske in okoljske trajnostnosti, prednost pa naj imajo lokalna podjetja, zlasti mala in srednja podjetja ter mikropodjetja;

4. poziva k vključitvi otoških regij med območja, upravičena do uporabe znižanih davčnih stopenj v okviru otoških ekonomskih con SPP, s čimer bi obravnavali nesorazmerno visoke življenjske stroške na teh območjih, ki jih še povečujejo učinki zelenega in energetskega prehoda; poudarja, da so taki davčni ukrepi bistveni za povečanje ekonomske vzdržnosti otoških skupnosti, podpiranje lokalnih podjetij in privabljanje trajnostnih naložb; poudarja, da so lahko ciljno usmerjene davčne spodbude učinkovito orodje v boju proti stalni depopulaciji otokov ter za spodbujanje ustvarjanja delovnih mest in odpornega, samooskrbnega lokalnega gospodarstva, pri čemer pa se zagotavlja pravičen in vključujoč prehod na podnebno nevtralnost;

Izobraževanje, usposabljanje delavcev in vajeništvo

5. poudarja, da skladi EU (evropski strukturni in investicijski skladi ter zlasti Evropski socialni sklad plus (ESS+) in mehanizem za okrevanje in odpornost) in SPP dopolnjujejo naložbe različnih regij v predšolsko vzgojo;

6. ponovno poudarja, da imajo številne regije, ki jih pokriva SPP, pomembno in dolgo tradicijo na področju programov usposabljanja in vajeništva, ki so bistveni za preusposabljanje delavcev in za odzivanje na nove potrebe na trgu dela; poudarja, da bi moralo biti njihovo nadaljnje izvajanje prednostna naloga; poziva k financiranju v okviru SPP, da bi zlasti ženskam, mladim in marginaliziranim skupnostim pomagali pri dostopu do možnosti usposabljanja in vajeništva;

7. zato poudarja, da je treba v skladu z nedavnimi sporočili Komisije o uniji spretnosti, akcijskem načrtu za temeljne spretnosti ter strateškem okviru za izobraževanje na področju naravoslovja, tehnologije, inženirstva in matematike na prizadetih območjih dati prednost naložbam v vse ravni izobraževanja in usposabljanja, tudi z vključevanjem zelenih in digitalnih veščin, bralne in osnovne matematične pismenosti ter spretnosti na področju naravoslovja, tehnologije, inženirstva in matematike (STEM) v programe usposabljanja; dosledno poudarja, kako pomembno je financiranje za izboljšanje osnovnih digitalnih in tehničnih veščin, s čimer bi povečali zaposljivost in konkurenčnost; poudarja, da je treba nameniti ustrezna sredstva EU za šolnine otrok, dijakov in študentov s prizadetih območij, vključno s finančno podporo za srednje- in visokošolsko izobraževanje;

8. poudarja, da zaradi pomanjkanja specializiranih učiteljev vse bolj primanjkuje strokovno usposobljene delovne sile v strateških sektorjih, kar ogroža gospodarsko konkurenčnost manj razvitih regij; poziva, naj se oblikujejo ciljno usmerjeni programi, da bi z gospodarskimi in negospodarskimi spodbudami povečali privlačnost učiteljskega poklica, zlasti v naravoslovju, tehnologiji, inženirstvu in matematiki, predvsem v regijah, ki jih je prizadel prehod; poudarja, kako pomembno je dodeliti posebna sredstva za inovativno usposabljanje učiteljev in mentorjev ter za razvoj digitalnih pedagoških veščin, ki so bistvene pri pripravi delavcev na industrijski prehod; poziva k ukrepom za izboljšanje plač in delovnih pogojev učiteljev, s čimer bi pritegnili in obdržali usposobljene učitelje, zlasti na območjih v prehodu, saj imajo osrednjo vlogo pri pripravi delovne sile na prihodnje potrebe industrije; poziva Komisijo, naj oceni učinek naložb v usposabljanje učiteljev in mentorjev, da bi bolje uporabljali sredstva ter optimizirali rezultate v zvezi z veščinami, ki jih študenti in delavci pridobijo v manj razvitih regijah;

9. priznava, da se sicer že vlaga v vajeništvo, a poziva, naj se precejšen del sredstev za izobraževanje v prizadetih regijah uporabi za vajeništvo in poklicno usposabljanje, ki bosta prilagojena potrebam lokalne skupnosti, kjer prihaja do izgube delovnih mest, in sicer prek visokokakovostnih programov vajeništva, pri čemer naj se zagotovi, da bodo ti programi nudili ustrezno plačilo, dostojne delovne pogoje in kakovostno usposabljanje;

10. poudarja, da je kohezijska politika pravi odgovor na ekonomske razlike, njena vloga pa je glede na grozečo deindustrializacijo zdaj še pomembnejša; poziva k večjemu usklajevanju med SPP, Evropskim socialnim skladom plus in Evropskim skladom za regionalni razvoj, da bi čim bolj povečali njihov učinek na prerazporejanje in preusposabljanje delavcev, ki jih je prizadelo prestrukturiranje industrije; poleg tega poziva, naj bo upravljanje financiranja iz Evropskega socialnega sklada plus bolj osredotočeno na regije in naj temelji na pristopu na več ravneh, ki vključuje nacionalne, regionalne in lokalne organe, ter naj se povečajo in izboljšajo sinergije med Evropskim socialnim skladom plus in SPP, zlasti pri izobraževanju in usposabljanju; priznava, da ima pri podpiranju pravičnega prehoda bistveno vlogo tudi Evropska investicijska banka in da je treba še naprej poglabljati sodelovanje med javnimi in zasebnimi naložbami;

11. poudarja, da je treba kohezijsko politiko, vključno s SPP, uskladiti z regionalnimi inovacijskimi strategijami in prednostnimi nalogami na področju pametne specializacije, da bi povečali regionalno konkurenčnost ter podprli gospodarsko diverzifikacijo in odpornost območij v prehodu; poziva Komisijo in države članice, naj pri merilih za izbiro projektov, upravičenih do financiranja iz SPP, namenijo posebno pozornost območjem z upadanjem prebivalstva in naj območjem, ki jih je prizadel prehod, dajo prednost pred tistimi, ki jih ni, in tako povečajo uvrstitev podjetniških pobud, ki delujejo neposredno v občinah, prizadetih zaradi zaprtja ogljično intenzivnih sektorjev, da bi ta spodbuda prinesla oprijemljive rezultate; poziva Komisijo in države članice, naj poskrbijo za to, da se bo s sredstvi, ki so na voljo v okviru mehanizma za okrevanje in odpornost, podpiral prehod na zadevnih območjih;

12. priznava, da ima avtomobilska industrija v EU osrednjo vlogo, tudi pri ustvarjanju delovnih mest v različnih regijah; meni, da je avtomobilski sektor nujno treba vključiti na področje pravičnega prehoda zaradi izzivov, ki jih pomenita svetovna konkurenca pri premiku k elektromobilnosti in učinek neupravičenih trgovinskih ovir; poudarja, da so potrebne usmerjene politike, ki bodo dajale prednost preusposabljanju delavcev, in pobude za diverzifikacijo ekonomskega modela regij s pomembno avtomobilsko industrijo;

13. meni, da je poklicno usposabljanje potreben odziv na gospodarsko preobrazbo regij; poudarja, da je treba prek SPP oblikovati ambiciozne in usmerjene programe poklicnega usposabljanja in preusposabljanja za iskalce zaposlitve in delavce, ki jih je neposredno prizadel gospodarski prehod, da bi preprečili dolgotrajno strukturno brezposelnost; vztraja, da je treba tem programom dodeliti finančna sredstva v območnih načrtih za pravični prehod;

14. poziva Komisijo, naj v sodelovanju z državami članicami, lokalnimi in regionalnimi organi, sindikati in lokalnimi podjetji zagotovi, da se posebna pozornost nameni temu, da bodo imeli delavci, ki so izgubili zaposlitev, v svojih skupnostih možnost sodelovati v programih podporne zaposlitve in usposabljanja, ki jih podpira Evropski socialni sklad plus, ali v drugih programih, ki jih financira EU;

15. poudarja, da je treba v sodelovanju z lokalnimi podjetji, izobraževalnimi ustanovami, centri za usposabljanje in vseživljenjsko učenje, socialnimi partnerji ter lokalnimi in regionalnimi organi in javno upravo oblikovati programe vajeništva in usposabljanja za območja, ki jih je prizadel prehod, da bi študentom in brezposelnim delavcem zagotovili priložnosti in jim omogočili dragocene izkušnje v njihovih skupnostih ter zavarovali njihovo „pravico, da ostanejo“;

16. poudarja, da je treba programe preusposabljanja in izpopolnjevanja ustrezno načrtovati in pripraviti dovolj zgodaj pred opuščanjem ali znatnimi spremembami v industriji, če naj bodo učinkoviti; ugotavlja, da je treba usposabljanje in preusposabljanje delavcev in iskalcev zaposlitve, izpopolnjevanje, prekvalifikacijo in vseživljenjsko učenje izvajati tako, da na poti do zelenega in digitalnega prehoda EU ne bo pozabljen nihče, ne glede na sektor dela, vrsto pogodbe, spol in geografsko lokacijo; poziva k ukrepom, s katerimi bi olajšali proaktivno predvidevanje in načrtovanje potreb po spretnostih ter te pravice zagotovili vsem prizadetim delavcem; poziva države članice in regionalne organe, naj ustanovijo lokalne svete za spretnosti ali podobne organe z več deležniki, katerih naloga bo odkrivanje lokalnega pomanjkanja strokovno usposobljene delovne sile, predvidevanje potreb po spretnostih, povezanih z zelenim in digitalnim prehodom, ter svetovanje o usmerjenih naložbah v okviru SPP in Evropskega socialnega sklada plus;

17. predlaga, naj se vzpostavi regionalni mehanizem za spremljanje in vrednotenje vpliva shem vajeništev, ki bi vključeval vse deležnike, in sicer lokalne organe, delodajalce, izobraževalne ustanove in mlade; meni, da bi tako lahko strategije usposabljanja hitro prilagodili potrebam na trgu dela in neposrednim povratnim informacijam udeležencev, s tem pa zagotovili dolgoročno trajnostnost in učinkovitost vajeništev;

18. poudarja, da v regijah, ki jih je prizadel ekološki prehod, primanjkuje spretnosti in delovne sile, medtem ko številne dele Evrope pesti stanovanjska kriza, mestna območja pa so prenaseljena; predlaga, naj se v teh regijah oblikuje program cenovno dostopnih stanovanj, in ugotavlja, da bi morali z njim privabiti mlade, kar bi pripomoglo h gospodarski in družbeni oživitvi teh območij;

19. spodbuja države članice, naj vključijo stanovanjska jamstva, programe sobivanja ter podporo za najemnino za vajence in študente v projekte, ki jih podpirata SPP in Evropski socialni sklad plus, zlasti v regijah z visoko brezposelnostjo mladih ali regijah, v katerih prebivalstvo upada;

20. poziva, naj se del kohezijskih sredstev posebej nameni prenovi domov gospodinjstev z najnižjimi dohodki in energijsko najmanj učinkovitih stavb, ki bi bile sicer pri zelenem prehodu zapostavljene;

Načrt za kakovostna delovna mesta

21. ugotavlja, da se pri pravičnem prehodu ne upoštevajo dovolj posebnosti različnih profilov delavcev in prizadetih skupnosti; obžaluje, da niso bile zasnovane alternativne možnosti za sezonsko delo, ki so lahko vir dodatnega zaslužka za delavce in priložnost za zaslužek za študente;

22. opozarja na brezposelnost, zlasti mladih, v številnih regijah, na podeželju in v državah članicah; zato poudarja, da je treba zagotoviti dostopnost cenovno ugodnih stanovanj, prevoza in izobraževanja ter vključenost mladih generacij, zlasti iz gospodinjstev z nizkimi dohodki;

23. poudarja, da je treba dopolniti financiranje svetov za visokošolsko izobraževanje in usposabljanje, da bi zagotovili preusposabljanje ali prekvalifikacijo delavcev, ki razmišljajo o spremembi poklicnega profila ali so izgubili zaposlitev, zlasti žensk in oseb, starejših od 50 let; predlaga, naj se možnosti za preusposabljanje, prekvalifikacijo in izobraževanje v okviru SPP nudijo tudi ožjim družinskim članom prizadetih delavcev v bližini lokalnih območij;

24. opozarja, da nekateri sektorji, kjer je že prišlo do zapiranj oziroma so v postopku zapiranja, ponujajo delovne pogoje, ki so nad gospodarskim povprečjem, vključno z višjimi plačami, nadomestili za tveganje ter zdravstvenim zavarovanjem za delavce in njihove družine; zato poudarja, da je v okviru SPP potrebno začasno financiranje, da bi izravnali razliko med denarnimi nadomestili za brezposelnost in novimi plačami, kar bo omogočilo lažji prehod in zagotovilo, da bodo izpolnjene vse predhodno prevzete pogodbene obveznosti;

25. pozdravlja zavezo Komisije, da bo do konca leta 2025 predlagala načrt za kakovostna delovna mesta, ki ga bo pripravila skupaj s socialnimi partnerji, da bi zagotovila pravičen prehod za vse; opozarja, da bi moral načrt podpirati pravične plače, visoke zdravstvene in varnostne standarde, dobre delovne pogoje, usposabljanje in pravično prehajanje med delovnimi mesti za delavce, tudi samozaposlene, zlasti s povečanjem pokritosti s kolektivnimi pogajanji; poudarja, da bi prednost v načrtu moralo imeti upravljanje prehajanja in da bi moral vključevati spremne predloge, ki bi konkretno podpirali delavce;

26. poudarja, da je treba v gospodarskih sektorjih, ki so v procesu pravičnega prehoda, skleniti socialne pogodbe in o njih nemudoma uradno obvestiti Komisijo; poudarja, da bi morale te socialne pogodbe temeljiti na poglobljeni diagnozi in gospodarskih napovedih, podpirati kolektivna pogajanja in spoštovanje pravic delavcev ter upoštevati posebnosti zadevnih regij; podpira, da se za delavce, ki jih je industrijski in energetski prehod neposredno prizadel, vzpostavijo mehanizmi socialne zaščite, vključno s prehodnim dohodkom in usmerjenim podaljšanjem izplačevanja denarnih nadomestil za brezposelnost; poziva k direktivi o pravičnem prehodu v svetu dela, ki bo določala zakonodajni okvir za ustvarjanje kakovostnih delovnih mest v regijah, ki jih je prizadel prehod; spodbuja, da se v sektorjih, ki jih je prizadel prehod, oblikujejo skupine delavcev, da bi nekdanjim zaposlenim regionalna gospodarska prenova neposredno koristila;

27. poziva Komisijo, naj omogoči oblikovanje programa socialnega usposabljanja za starejše brezposelne delavce, zlasti ženske in dolgotrajno brezposelne, ki ne morejo ohraniti ali dobiti nove zaposlitve, ter naj zagotovi, da bodo prejemali podporo do upokojitve in tako imeli dostojen življenjski standard; poudarja, da je treba povečati vlogo žensk in spodbujati vključevanje invalidov;

28. poudarja, da morajo države članice dati prednost dostopu do zemljišč v državni lasti ter da bi morale, kjer je to mogoče, znova pridobiti stavbe in druga sredstva, kot so stari industrijski obrati in rudniki, jih obnoviti in spremeniti njihovo namembnost, in sicer za nove projekte, ki se financirajo iz SPP, vključno z obnovljivimi viri energije, energijsko prenovo stavb ali zeleno ponovno industrializacijo; poudarja, da bi morale države članice in Komisija nadzorovati in spremljati ta proces;

Izvajanje in upravljanje

29. poudarja, da prehod regij, upravičenih do podpore iz SPP, še ni končan in da bodo te regije v prihodnosti še naprej potrebovale posebno podporo pri spoprijemanju z različnimi izzivi, povezanimi z energetskim prehodom; meni, da je treba sprejeti ukrepe za čim večje črpanje teh sredstev, vključno s poenostavitvijo upravnih postopkov, oblikovanjem podpornih in svetovalnih mehanizmov, s katerimi bi lokalnim organom pomagali pri dostopu potrebnih naložb in njihovi uspešni porabi, in povečanjem predhodnega financiranja za lokalne organe;

30. obžaluje, da se nekatere regije EU zaradi demografskih sprememb in migracij spoprijemajo z nenehnim odlivom mladih in usposobljenih delavcev, kar je prizadelo zlasti podeželska in zaledna območja, otoke in najbolj oddaljene regije; pri tem opozarja na pomen tesnih povezav med podeželjem in mesti ter ciljno usmerjene podpore ženskam na podeželju; opozarja, da take ravni migracij in depopulacije resno vplivajo na konkurenčnost, gospodarsko rast, prehransko varnost, produktivnost in trajnostnost v prizadetih regijah;

31. zaskrbljeno ugotavlja, da so države članice v zadnjih letih zelo zmanjšale ustrezno raven nacionalnega financiranja, namenjenega njihovim revnejšim regijam; opozarja na pomen spoštovanja pravila EU o dodatnosti; poziva Komisijo, naj poskrbi, da bodo nacionalni organi pri oblikovanju in izvajanju projektov strukturnih in investicijskih skladov ustrezno upoštevali notranjo kohezijo;

32. se strinja, da je izvajanje SPP v pristojnosti držav članic, vseeno pa poziva k večji vlogi lokalnih in regionalnih organov ter tistih, ki sodelujejo v postopku odločanja, pri čemer je treba zagotoviti, da bodo strategije financiranja usklajene s posebnimi potrebami skupnosti, ki jih je prizadel prehod, ter da bodo skladne z naložbami v okviru drugih strateških skladov, povezanih s pravičnim prehodom; poudarja, da je bistveno poenostaviti dostop do vlog in razširiti področje uporabe sklada, da bi lahko tudi druge enako prizadete regije in sektorji izkoristili ugodnosti, ki jih nudi SPP; poudarja, da mora Komisija v sodelovanju z državami članicami predstaviti jasne smernice o vprašanjih v zvezi z izvajanjem, da bi pospešila dodeljevanje sredstev in učinkovito izvajanje pobud SPP;

33. meni, da bi morala Komisija za vsako državo članico določiti jasne parametre, ki bi jim ta sledila na področjih, kot so naložbe v izobraževanje ter usposabljanje, izpopolnjevanje in preusposabljanje delavcev za nadomestno zaposlitev ter omogočanje drugim vlagateljem, da ohranijo kulturo in tradicijo nekdanjih premogovniških in šotnih regij ter pomagajo pri čiščenju onesnaženih območij v okolici premogovnikov in šotišč; spodbuja izmenjavo znanja in izkušenj ter dobrih praks med regijami v prehodu; poleg tega poziva k sinergijam s pobudami, kot je novi evropski Bauhaus, pri projektih, s katerimi se stari industrijski objekti preoblikujejo v socialna in kulturna prizorišča,

34. priznava, da primanjkuje sredstev za obsežne projekte od spodaj navzgor; priporoča, da SPP nadaljuje z zapolnjevanjem teh vrzeli, ko se ugotovi potreba po tem; poudarja, da je treba regijam, lokalnim organom in skupinam v skupnostih že v najzgodnejših fazah nuditi namensko tehnično podporo iz SPP, da bi povečali njihove zmogljivosti za načrtovanje od spodaj navzgor, morebitnim upravičencem pa pomagali pri pripravi kakovostnih in učinkovitih projektov;

35. priznava, da skupine iz prostovoljskega sektorja, ki zaprosijo za sredstva iz SPP, nimajo ujemajočega financiranja, in poziva k poenostavljenemu mehanizmu financiranja; poudarja, da je treba skupinam, ki so ocenjene kot manj tvegane, zagotoviti zadostno predhodno financiranje v višini več kot polovice stroškov kapitala ali znatnega dela projekta, da bi se izognile visokim obrestnim meram in pristojbinam za ujemajoče in premostitveno financiranje, s čimer bi lokalne prostovoljske organizacije in organizacije skupnosti opolnomočili za učinkovito izvajanje projektov, povezanih s prehodom;

36. poziva k povečanju sinergij med javnim in zasebnim sektorjem, da bosta lahko skupaj obravnavala prehod in tako utrla pot produktivnemu preoblikovanju zadevnih območij;

37. poudarja, da pravila o državni pomoči negativno vplivajo na prostovoljne in neprofitne skupine; poudarja, da imajo v tem kontekstu subjekti socialnega gospodarstva bistveno vlogo pri zagotavljanju konkretnih odzivov na socialne potrebe državljanov EU, ki temeljijo na skupnosti, in pri podpiranju vključujočih, na ljudi osredotočenih rešitev za pravični prehod; meni, da bi lahko v utemeljenih okoliščinah pravila o državni pomoči omilili za prostovoljne in neprofitne skupine, ki so ocenjene kot manj tvegane; v zvezi s tem poziva Komisijo, naj v sodelovanju z državami članicami izboljša doslednost in jasnost pri razlagi pravil o državni pomoči, kolikor se uporabljajo za družbene in neprofitne skupine;

38. poudarja, da je treba razviti izboljšan model koristi skupnosti, ki bo prilagojen posamični regiji pravičnega prehoda; poziva države članice in organe upravljanja, naj zato del sredstev SPP namenijo za podporo vzpostavitvi sistema zelenih skupnosti, socialnim inovacijam in socialnemu gospodarstvu, zlasti s financiranjem energetskih zadrug državljanov, projektov za participativno lokalno proizvodnjo energije iz obnovljivih virov in pobud, ki spodbujajo lokalno krožno gospodarstvo; ugotavlja, da bi bilo treba nekdanjim zaposlenim in njihovim družinam omogočiti vlaganje v te projekte ali sodelovanje v njih, da bi okrepili povezavo med zelenim prehodom in socialno vključenostjo;

39. ponovno poudarja, da bi morali biti s stanovanji povezani zadružni projekti ali projekti, ki jih vodi skupnost, upravičeni do poenostavljenega dostopa do financiranja iz SPP, tudi z nižjimi pragovi sofinanciranja in predplačili; poziva k pripravi smernic za države članice, da bi stanovanjskim akterjem omogočili dostop do sredstev;

40. poziva, naj se zmanjša upravno breme SPP za skupnosti, in sicer naj se imenujejo specializirani „praktični“ vodje ter vzpostavijo točka „vse na enem mestu“ in ustrezne digitalne platforme, ki bodo nudile podporo in pomoč pri obdelavi vlog in upravljanju projektov, ko so izbrani, pri čemer je treba zagotoviti, da bodo imele tudi te skupnosti enak dostop do financiranja, kar bo prispevalo k odpravi regionalnih razlik;

41. poziva, naj SPP podpira, poudarja in ohranja kulturno in industrijsko dediščino prizadetih skupnosti tako, da spodbuja razvoj trajnostnega turizma; spodbuja uvedbo namenskih programov usposabljanja za vodnike na področju dediščine, da bi spodbudili lokalno zaposlovanje in kulturno kontinuiteto ter podprli ustanavljanje centrov za obiskovalce in informativnih prostorov, ki bi prikazovali lokalno zgodovino, tradicijo in preobrazbo teh regij, s čimer bi ustvarjali lokalna delovna mesta in ohranjali kulturno identiteto, hkrati pa privabljali kulturni in izobraževalni turizem;

42. poudarja, da je „pravica ljudi, da ostanejo“ v svojih regijah ali na lokalnih območjih, strateško pomembna; poziva Komisijo, naj pripravi posebne smernice za izvajanje in uveljavljanje tega načela v vsej EU in njenih regijah; poziva, da ga je treba kot horizontalno načelo bolj vključiti v vse politike EU, da bi z njimi podpirali cilje socialne, ekonomske in teritorialne kohezije, določene v Pogodbah;

Socialna pravičnost pred prehodom za celotno gospodarstvo

43. poudarja, da ima kohezijska politika osrednjo vlogo pri uresničevanju prednostnih nalog politike EU in spodbujanju gospodarstva EU s tem, da prispeva k pravičnemu, vključujočemu in trajnostnemu prehodu in razvoju, spodbuja gospodarsko in socialno konvergenco med državami in regijami ter inovacije in zaposlovanje; obžaluje, da se je Komisija zaradi omejene prožnosti sedanjega večletnega finančnega okvira žal poslužila preusmerjanja kohezijske politike, ki pa ni orodje za odzivanje na krize, četudi je bilo večkrat uporabljeno za pokrivanje pomanjkljivosti v proračunski prožnosti ali mehanizmih odzivanja na krize v večletnem finančnem okviru na račun njegovih dolgoročnih ciljev politike; poziva Komisijo in države članice, naj pospešijo izvajanje kohezijske politike;

44. meni, da so premiki v geopolitičnem okolju skupaj z drugimi dejavniki razlog za velike spremembe v delovanju gospodarstva EU; poudarja, da bi moral SPP obdržati odločilno vlogo v procesu razogljičenja; poziva Komisijo in države članice, naj preučijo časovne okvire za zaprtje ključnih energetskih akterjev v EU in ublažijo posledice tega zaprtja ter delavcem zagotovijo „socialno pravičnost pri prehodu“;

45. poziva, naj se posebna pozornost nameni potrebi po spodbujanju elektroenergetskih povezav, povečanju zmogljivosti gostovanja v omrežju in izboljšanju sistemov za shranjevanje energije, ki so nujni elementi za učinkovit energetski prehod; poziva Komisijo, naj spodbuja države članice, da v celoti izvajajo določbe Direktive (EU) 2019/944 ([19]) v zvezi z energetskimi skupnostmi državljanov in sprejmejo konkretne ukrepe za zaščito ranljivih gospodinjstev pred energetsko revščino v regijah SPP; v zvezi s tem meni, da bi bilo treba podpreti projekte zelene infrastrukture, ki jih vodijo lokalne skupnosti, in projekte na področju energije iz obnovljivih virov, kot so sončne, vetrne in hidroelektrarne, ter trajnostni promet, ki spodbujajo lokalna gospodarstva in imajo velik potencial za ustvarjanje lokalnih delovnih mest v gradbeništvu, inženirstvu, vzdrževanju in sorodnih panogah;

46. poudarja, da imajo države članice pomembno vlogo pri spodbujanju sektorskega socialnega dialoga in kolektivnih pogajanj, zlasti v novih zelenih panogah, pa tudi pri zagotavljanju vključevanja malih in srednjih podjetij, tudi socialnih podjetij; poudarja, da je direktiva o minimalnih plačah ([20]) odlična priložnost za povečanje vloge kolektivnih pogajanj o določanju plač in prisotnosti socialnih partnerjev v nastajajočih sektorjih;

47. poudarja, da imajo naložbe v visokokakovostne javne storitve osrednjo vlogo pri povečanju socialne odpornosti in spopadanju z gospodarskimi krizami, zlasti v regijah, ki so podvržene resnim stalnim naravnim in demografskim izzivom; poudarja, da je treba dati prednost zlasti naložbam v osnovno infrastrukturo, socialne storitve in trajnostni turizem, pa tudi v logistična omrežja in povezljivost, vključno s trajnostnimi načini prevoza, da bi povečali odpornost in inovacije, obenem pa spodbujali vključujočo rast, ustvarjali nova delovna mesta in poskrbeli, da bodo novi poslovni projekti na prizadetih območjih izvedljivi;

48. poziva Komisijo, naj se posebej osredotoči na otoke in najbolj oddaljene regije, da bi jih podprla pri reševanju resnih socialno-ekonomskih izzivov, ki izhajajo iz procesa prehoda na energetske in podnebne cilje EU za leto 2030 ter na podnebno nevtralno gospodarstvo v EU do leta 2050, ter naj sodeluje z državami članicami, da bi te v okviru svojih območnih načrtov za pravični prehod namenile posebne zneske iz svojih nacionalnih dodelitev; poziva h konkretnim izravnalnim ukrepom, s katerimi bi uravnotežili negativne posledice za ekonomsko, socialno in teritorialno kohezijo otokov pri prehodu na čistejše gospodarstvo in družbo, ki bi lahko nastale zaradi njihove odvisnosti od letalskega in pomorskega sektorja; zato poziva, naj se pri razvoju infrastrukture za razogljičenje zračnega in pomorskega prometa da prednost otokom;

49. obžaluje, da Komisija v svojih nedavnih predlogih o prihodnjem večletnem finančnem okviru ni predlagala samostojnega sklada za pravični prehod; zato poziva Komisijo, naj se sklad za pravični prehod za programsko obdobje po letu 2027 nadaljuje v okviru SPP II, da bi gospodinjstva in skupnosti neposredno podprli pri prehodu ter omogočili zmogljivost za posredovanje, ki bo sorazmerna z obsegom socialno-ekonomskih, zaposlitvenih, demografskih in okoljskih učinkov prehoda na energetske cilje EU za leto 2030; poudarja, da bi moral ta sklad delovati po načelih deljenega upravljanja in partnerstva v okviru kohezijske politike ter bi moral imeti lastno predvidljivo dodelitev proračunskih sredstev, da bi bil neodvisen od izrednih instrumentov za odzivanje na krize, kot je instrument NextGenerationEU;

([19]) Direktiva (EU) 2019/944 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 5. junija 2019 o skupnih pravilih notranjega trga električne energije in spremembi Direktive 2012/27/EU (prenovitev) (UL L 158, 14.6.2019, str. 125, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2019/944/oj).

([20]) Direktiva (EU) 2022/2041 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 19. oktobra 2022 o ustreznih minimalnih plačah v Evropski uniji (UL L 275, 25.10.2022, str. 33, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2022/2041/oj).

50. poziva Komisijo, naj racionalizira in uskladi finančne instrumente v večletnem finančnem okviru za obdobje po letu 2027 ter zagotovi skladen in usklajen pristop k podpiranju strategij za pravični prehod preko SPP II; poudarja, da bi lahko v skladu s predlogi držav članic razširili področje uporabe SPP II z ukrepi, ki bi se uporabljali, dokler izgubljena lokalna delovna mesta ne bodo lokalno nadomeščena, ter da bi se moral sklad osredotočati na usklajevanje trajnostnega razvoja s konkurenčnostjo, da bodo lahko regije v prehodu gospodarsko uspevale, ne da bi pri tem ogrozile svoje okoljske in socialne cilje; poudarja, da so potrebni načrti za območja pravičnega prehoda, ki bodo uporabljali proaktivni pristop, da bi predvideli tudi morebitne prihodnje preobrazbe, ter bodo vključevali jasno zavezanost razvoju strateških pobud za obnovo in razvoj, poseben poudarek pa bodo namenjali razvoju podjetij in ustvarjanju delovnih mest na območjih, ki jih je zaprtje obratov za proizvodnjo fosilnih goriv najbolj prizadelo; poudarja, da imajo države članice v skladu z dogovorjenimi cilji EU določeno prožnost na poti k razogljičenju, ob upoštevanju tehnološkega in gospodarskega vidika ter glede na lokalne in regionalne potrebe;

51. poudarja, da je treba določiti natančnejša merila za dodeljevanje in razmejitev ozemeljskega področja uporabe skladov, da bi se osredotočili zlasti na lokalne in regionalne oblasti na upravni ravni NUTS 3 ([21]); poudarja, da morajo skladi doseči regije, ki jih je zaradi sektorske narave njihovega gospodarstva ali zaprtja ogljično intenzivnih obratov prehod na podnebno nevtralno gospodarstvo še posebej močno prizadel, in da naložbe ne smejo biti skoncentrirane le v velikih mestnih središčih na območju NUTS 3; poudarja, da je treba pri dodeljevanju sredstev iz SPP nujno upoštevati tudi teritorialne in demografske kazalnike, kot so staranje prebivalstva, odseljevanje mladih, trajno upadanje prebivalstva in depopulacija ter učinek prehodne zaposlitve;

52. meni, da je okvir dobrega upravljanja bistvenega pomena za izvajanje pravičnega prehoda; poudarja, da imajo lokalni in regionalni organi ključno vlogo pri zagotavljanju učinkovite zasnove, izvajanja in spremljanja programov EU, saj so blizu državljanom in dobro razumejo ozemeljske potrebe; poudarja, da je treba spoštovati načelo partnerstva in evropski kodeks dobre prakse za partnerstvo ter poudarjati lokalni pristop, da bodo lokalni in regionalni organi, socialni partnerji in organizacije civilne družbe v celoti sodelovali pri upravljanju, izbiri in spremljanju financiranih projektov v skladu z načelom upravljanja na več ravneh iz Uredbe (EU) 2021/1060;

°
° °

53. naroči svoji predsednici, naj to resolucijo posreduje Svetu, Komisiji, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru, Evropskemu odboru regij ter nacionalnim in regionalnim parlamentom držav članic.

([21]) Nomenklatura statističnih teritorialnih enot – 3. raven.